

*Нечитайленко А. О.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових
дисциплін та міжнародного права
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

ДЕЯКІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена сучасним адміністративно-правовим та організаційним проблемам здійснення екологічного контролю на державному кордоні України та пошукам шляхів їх вирішення.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічний контроль, державний кордон, адміністративно-правове регулювання, адміністративна відповідальність.

Постановка проблеми. Контроль є одним із дієвих засобів забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні, зокрема, і в управлінні охороною навколишнього природного середовища та забезпеченні екологічної безпеки. Його високоефективне здійснення є гарантією додержання різноманітних правил, норм та інструкцій, дія яких спрямована на попередження і припинення екологічних правопорушень, у тому числі й тих, які виявляються при здійсненні екологічного контролю на державному кордоні України посадовими особами відповідних територіальних підрозділів Державної екологічної інспекції України [1]. Враховуючи, що ця інспекція як самостійний контрольний орган створена і діє порівняно нетривалий час, а нормативно-правові акти, які б регламентували повноваження її функціональних та територіальних підрозділів (відділів і постів екологічного контролю та радіаційної безпеки) на сьогодні ще не прийняті, нагальним є вирішення різноманітних організаційно-правових питань здійснення такого контролю та висловлення пропозицій з удосконалення чинного законодавства і поліпшення організації їх діяльності. Особливо актуальним це є стосовно тих підрозділів, які реалізують функції забезпечення екологічної безпеки у пунктах пропуску через державний кордон. Адже, якщо не попередити та не припинити порушення екологічних норм і правил при перетинанні об'єктів екологічного контролю – транспортних засобів, небезпечних вантажів, відходів, брухту чорних та кольорових металів та ін. через державний кордон України, то їх шкідлива дія може розповсюдитись на значній території нашої держави, що являтиме додаткову загрозу навколишньому природному середовищу та здоров'ю громадян, екологічній безпеці як складової всієї національної безпеки України.

Втім, як свідчить практика здійснення такого контролю, існують певні проблеми адміністративно-правового регулювання та організації діяльності відділів та постів екологічного контролю на державному кордоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, на сьогоднішній день на території Харківської області на виконання постанов Кабінету Міністрів України від

20.03.95 № 198 «Про здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон» [2], від 28.06.97 № 704 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон» [3], від 26.10.01 № 1429 «Про здійснення екологічного контролю у зоні діяльності митниць призначення та відправлення» [4] та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.03.07 № 78-р «Про організацію роботи органів, що здійснюють контроль товарів і транспортних засобів за принципом «єдиного офісу» під час переміщення їх через державний кордон України» [5] відкриті і функціонують 11 постів екологічного контролю загальною штатною чисельністю 57 осіб, із них: 4 в автомобільних пунктах пропуску, 2 – залізничного сполучення, 1 – повітряного сполучення та 4 пости, розташовані в зоні діяльності митниць призначення та відправлення. Отже, перша проблема полягає у малочисельності штату інспекторів, оскільки через пости екологічного контролю повітряним, залізничним та великовантажним автомобільним транспортом щодобово переміщується велика кількість вантажів, які об'єктивно не можуть бути повністю охоплені контролем. Наприклад, у 2012 році, згідно даних Державної екологічної інспекції в Харківській області, державний кордон України перетнули 72359 транспортних засобів, які або самі були об'єктом контролю, або транспортували вантажі, що підлягали контролю. Контроль мав бути здійснений стосовно 4244636 тон вантажів. Враховуючи, що 57 інспекторів працюють у три зміни, тобто через кожні три дні, один інспектор за рік мав перевірити 4019, за місяць – 334, за зміну – 11 транспортних засобів, включаючи вантажні потяги, які складаються більш ніж з п'ятдесяти вагонів, або, відповідно, 235813, 19651, 655 тон вантажів, чого фізично вони зробити не могли.

З цієї ж причини інспектори екологічного контролю не можуть ефективно реалізовувати свої повноваження із застосування заходів адміністративної відповідальності до порушників екологічного законодавства. Так, у тому ж році усіма 57 інспекторами було винесено 133 постанови (кожним з них за рік в середньому 2 постанови) про накладення штрафів на загальну суму 14518 грн. (одним інспектором стягнуто в середньому 254 грн. за рік). Така сума навряд чи компенсувала ту шкоду, яку спричинили виявлені екологічні правопорушення. Але ж із наведених даних можна зробити висновок, що далеко не всі правопорушення були виявлені, оскільки вказана чисельність інспекторів може здійснити лише

вибірковий, або поверховий огляд об'єктів екологічного контролю на державному кордоні. А тому керівництво Державної екологічної інспекції України та її територіальних та функціональних підрозділів має проаналізувати практику діяльності цих підрозділів і привести їх штатні розписи у відповідність до реальних потреб у інспекторах, що здійснюють екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон.

Слід зауважити також, що на території Харківської області близько половини всіх викидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище займають викиди пересувних джерел (автомобілів). Понад 2/3 від загальної кількості транспортних засобів, які перетинають державний кордон України, становлять легкові автомобілі. Стаття 56 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [6] та стаття 17 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» [7] забороняють експлуатацію транспортних засобів та інших пересувних джерел, вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах яких перевищує встановлені нормативи. В той же час, постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.01 № 1788 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20.03.95 № 198» [8] забороняє інспекторам екологічного контролю здійснювати в пунктах пропуску через державний кордон України інструментальний контроль вмісту шкідливих забруднюючих речовин у відпрацьованих газах легкових автомобілів.

Для зменшення забруднення довкілля внаслідок експлуатації легкових автомобілів, що перетинають державний кордон України з перевищенням встановлених нормативів вмісту забруднюючих речовин у викидах, необхідно скасувати дію постанови Кабінету Міністрів України від 28.12.01 № 1788 та поновити в пунктах пропуску через державний кордон здійснення інструментального контролю вмісту шкідливих забруднюючих речовин у відпрацьованих газах легкових автомобілів.

Як свідчить практика здійснення екологічного контролю транспортних засобів в пунктах пропуску через державний кордон, значна їх кількість перетинає кордон України із значним забрудненням на поверхні та підтіканням паливно-мастильних матеріалів. Це призводить до забруднення автошляхів та, відповідно, прилеглих до шляхового полотна земельних ділянок та лісосмуг, а при опадах – ще й поверхневих та ґрунтових вод. На сьогоднішній день не розроблено жодного механізму попередження негативного впливу цих факторів на навколишнє природне середовище.

З метою запобігання перетину державного кордону забрудненими транспортними засобами, слід внести відповідні доповнення в «Положення про екологічний контроль в пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць», закріпивши право державних інспекторів з охорони навколишнього природного середовища в пунктах пропуску через державний кордон не допускати до в'їзду на митну територію України транспортні засоби, на поверхні яких присутні сліди значного забруднення, що надасть змогу значно зменшити навантаження на навколишнє природне середовище.

Негативно впливає на належне виконання інспекторами екологічного контролю своїх функцій із забез-

печення екологічної безпеки також недостатнє забезпечення особового складу служби екологічного контролю відповідними технічними засобами, а тому для підвищення ефективності виявлення порушень правил і норм радіаційної безпеки при переміщенні через державний кордон України транспортних засобів та вантажів необхідно укомплектувати пости екологічного контролю вимірювальними приладами «Дозиметр «Ритм-1М» ДБГ-02» та іншим необхідним обладнанням (переносними засобами радіозв'язку, ліхтарями тощо).

Проблемою є також те, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності не несуть відповідальності за не виправдані затримки часу здійснення контролю (через неорганізованість, неузгодженість дій по забезпеченню можливості здійснення контролю). Отже, для виключення невиправданих витрат робочого часу держінспекторів по вищезазначеним причинам та з метою поліпшення фінансового стану служби екологічного контролю пропонуємо розширити перелік платних послуг, що надаються територіальними органами Держекоінспекції, включивши до нього виклик держінспектора поста екологічного контролю в зоні діяльності митниць призначення та відправлення до місця проведення екологічного та радіологічного контролю (поза межами митного терміналу). Вартість послуги має становити 50 грн. за кожну повну чи неповну годину часу, витраченого на перебування в дорозі до підконтрольного об'єкту, а також очікування підготовки вантажу до контролю. В разі неможливості здійснення контролю по причинам, незалежним від держінспектора екологічного контролю, кошти за виклик не повертаються. Крім того, слід встановити адміністративну відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у вигляді штрафу за невиправдані затримки ними часу здійснення екологічного контролю.

Висновки. Такими, як уявляється, є першочергові організаційно-правові заходи, які необхідно запровадити з метою підвищення ефективності здійснення екологічного та радіаційного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України.

Література:

1. Положення про Державну екологічну інспекцію України : затв. Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. №1085/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
2. Про здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон : Постанова КМУ від 26.10.01 № 1429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон: постанова КМУ від 28.06.97 р. № 704 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
4. Про здійснення екологічного контролю у зоні діяльності митниць призначення та відправлення: Постанова КМУ від 26.10.01р. № 1429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
5. Про організацію роботи органів, що здійснюють контроль товарів і транспортних засобів за принципом «єдиного офісу» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.03.07 № 78-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
6. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року №1264-12 // Відомості Вер-

ховної Ради УРСР. – 1991. — № 41. — Ст. 546.

7. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 р. №2707—XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 50. — Ст.678.
8. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20.03.95 № 198: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.01 р. № 1788 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

Нечитайленко А. А. Некоторые административно-правовые и организационные проблемы экологического контроля на государственной границе Украины

Аннотация. Статья посвящена современным административно-правовым проблемам осуществления экологического контроля на государственной границе Украины и поискам путей их разрешения.

Ключевые слова: экологическая безопасность, экологический контроль, государственная граница, административно-правовое регулирование, административная ответственность.

Nechytaylenko A. Some administratively-legal and organizational problems of ecological control on the state boundary of Ukraine

Summary. The article is devoted to the modern administratively-legal problems of realization of ecological control on the state boundary of Ukraine and searches of ways of their permission.

Key words: ecological safety, ecological control, state boundary, administratively-legal adjusting, administrative responsibility.